

просвітницькою роботою з правових питань серед найрізноманітніших верств населення.

Отже, в Україні наявний комплекс конституційно-правових гарантій забезпечення прав і свобод людини та громадянина. Права і свободи чітко прописані у Конституції, проте все відкритим залишається питання щодо механізму їх реалізації.

---

1. Конституція України: чинне законодавство станом на 15 вересня 2014 р. – К.: Алерта, 2014. – 94 с.

2. Про Конституційний Суд України / Закон України: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/422/96-вр>.

МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ ЯК ОДНА ІЗ ФОРМ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРИНЦИПУ НАРОДНОГО СУВЕРЕНІТЕТУ

Богів Я.С.

*кандидат економічних наук., асистент кафедри
конституційного та міжнародного права
Навчально-наукового Інституту права та психології
Національного університету «Львівська політехніка»*

Народний суверенітет передбачає офіційне визнання народу носієм суверенітету і єдиним джерелом влади в державі. Народ здійснює свою владу в державі як безпосередньо (проведення виборів чи референдуму), так і через органи державної влади та органи місцевого самоврядування. В Україні основи народного суверенітету відображено в ст. 5 Конституції України, що означає участь народу в управлінні державою.

Становлення і розвиток місцевого самоврядування в Україні переплітається із формуванням правової держави та громадянського суспільства і в їх основі закладені такі взаємопов'язані елементи, як самоврядування, демократія та народовладдя.

Самоврядування як участь громадян в управлінні може успішно функціонувати лише в тому випадку, коли вже існують елементи громадянського суспільства і самоорганізації.

Термін «демократія» в загальній теорії держави і права традиційно пов'язується виключно із організацією державної влади, є визначенням, що дається з точки зору форми, тоді як народовладдя і самоврядування – насамперед з точки зору сутності, змісту, що зокрема відображає стан реалізованості ідеї народного суверенітету.

Можливість використання терміна «народовладдя», на думку Г. В. Чапала, є істотно обмеженою через складність його застосування стосовно місцевого управління територіальних громад. Також він підкреслює певну термінологічну «обмеженість» суб'єктного складу феномена «народовладдя», оскільки народ, як лише один із різновидів соціальних спільностей, не є джерелом усіх видів публічної влади, він, будучи тісно пов'язаним з державною організацією, фактично є джерелом тільки державної влади [1; с. 72]. Більше того, якщо взяти до уваги теорію Оріу чи Комбетекра стосовно поділу влади в державі, то народу належить виключно так звана «виборча влада», і навіть в цій частині, на думку І. Д. Левіна, далеко до верховенства народу навіть з формальної сторони, бо юридично діє не народ, а лише його частина, яка наділена виборчим правом [2; с. 60].

У науковій літературі висловлювалася думка про заперечення місцевого самоврядування як однієї із форм народовладдя. Вона ґрунтується на тезі про те, що територіальна громада, як особливий суб'єкт місцевого самоврядування, визначений ст. 140 Конституції України, суперечить суб'єктному складу, що реалізує народовладдя відповідно до ст. 5 Конституції України [3; с.86-87]. Тому місцеве самоврядування, його органи, згідно з Конституцією України не входять до механізму державної влади, хоча це й не означає його повної автономності від держави, державної влади.

Ми підтримуємо думку, що влада народу при її здійсненні органами місцевого самоврядування має складовий характер. Всенародна влада виступає тут як сумарна влада, котра складається з суми місцевих влад, здійснюваних територіальними громадами [4; с. 30]. Це дозволяє нам зробити висновок, що місцеве самоврядування як об'єкт конституційно-правового регулювання виступає в якості відповідної засади конституційного ладу України, є специфічною формою народовладдя,

яка передбачає право жителів відповідної територіальної одиниці (територіальної громади) на самостійне вирішення питань місцевого значення.

Конституційне закріплення ідеї народного суверенітету передбачає створення механізмів її реалізації (способів і засобів організації і реалізації державної влади), які охоплюються поняттями безпосередньої демократії і представницької демократії.

Безпосередня демократія – це здійснення влади самим народом (виборцями) шляхом голосування або шляхом підтримки певних ініціатив, результатом чого може бути прийняття владних рішень. Представницька демократія передбачає реалізацію влади вибраними представниками народу, які функціонують або колегіально як органи, або як окремі посадові особи.

Територіальна громада здійснює місцеве самоврядування безпосередньо та через органи місцевого самоврядування. Зокрема статтю 8 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21 травня 1997 р. передбачені загальні збори громадян за місцем проживання, які є формою їх безпосередньої участі у вирішенні питань місцевого значення.[5; с.173].

На сучасному етапі державотворення в Україні однією з форм безпосереднього здійснення влади народом, на думку О. В. Щербанюк, можуть стати публічні слухання, які дадуть можливість населенню брати участь в управлінні державними та суспільними справами [6; с. 177]. У сучасному конституційному праві можна виділити два підходи до визначення публічних слухань. Зокрема, М. П. Беспалов, В. І. Васильєв, В. В. Комарова, О. Є. Кутафін, В. І. Фадєєв, М. В. Хвостунов розглядають публічні слухання лише в рамках інституту місцевого самоврядування, що, на нашу думку, виходячи із змісту статті 13 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», можна вважати цілком виправданим. У зазначеній статті передбачено, що територіальна громада має право проводити громадські слухання – зустрічатися з депутатами відповідної ради та посадовими особами місцевого самоврядування, під час яких члени територіальної громади можуть заслуховувати їх, порушувати питання та вносити пропозиції щодо питань місцевого значення, що

належать до відання місцевого самоврядування. Такі слухання проводяться не рідше одного разу на рік, а пропозиції, які вносяться за результатами їх проведення, підлягають обов'язковому розгляду органами місцевого самоврядування.

Відповідно до статті 10 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» представницькими органами місцевого самоврядування є сільські, селищні, міські ради, що представляють відповідні територіальні громади та здійснюють від їх імені та в їх інтересах функції і повноваження місцевого самоврядування, а також обласні та районні ради, що представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ, міст, у межах повноважень, визначених Конституцією України та іншими законами, а також повноважень, переданих їм сільськими, селищними, міськими радами.

Становище місцевого самоврядування в політичній системі дозволяє характеризувати його як самостійну (поряд з державною владою) форму публічної влади – публічну владу територіальної громади. Самостійність місцевого самоврядування гарантується Конституцією України. Зокрема, в статті 142-ій визначається матеріальна і фінансова основа місцевого самоврядування, оскільки передбачено, що держава бере участь у формуванні доходів бюджетів місцевого самоврядування, фінансово підтримує місцеве самоврядування, а витрати органів місцевого самоврядування, що виникли внаслідок рішень органів державної влади, компенсуються державою.

Деталізуються та конкретизуються повноваження місцевого самоврядування в Законі «Про місцеве самоврядування в Україні», в галузевому законодавстві та в інших нормативно-правових актах. Одночасно необхідно зазначити, що переважна більшість повноважень місцевого самоврядування здійснюється через представницькі органи місцевого самоврядування та їх виконавчі органи. При цьому Закон «Про місцеве самоврядування в Україні» згідно з принципом розподілу повноважень окремо визначає компетенцію представницьких органів місцевого самоврядування – сільських, селищних, міських рад, їх виконавчих органів та сільського, селищного, міського голови.

Сучасні політичні та економічні перетворення в Україні спрямовані на відновлення демократичних свобод, верховенства права і закону. Основою чинного законодавства України стає філософія пріоритету прав і свобод людини і громадянина, владні інституції реформуються з орієнтацією на забезпечення цих прав. І тут без ефективного місцевого самоврядування – найближчого для кожного громадянина рівня влади – не обійтися. Саме ефективність діяльності органів місцевого самоврядування має суттєвий і оперативний вплив на суспільні відносини, насамперед, на зростання добробуту населення, яке проживає на відповідній території, а це, власне, і є головною метою діяльності органів місцевого самоврядування.

Таким чином, підсумовуючи розглянуту проблему, акцентуємо увагу на тому, що згідно з Конституцією України народ здійснює владу безпосередньо і через органи державної влади та органи місцевого самоврядування. Як специфічна форма реалізації належної народіві влади місцеве самоврядування має особливого суб'єкта – територіальну громаду, тобто жителів села чи добровільного об'єднання у сільську громаду жителів кількох сіл, селища та міста.

---

1. Чапала Г. В. Місцеве самоврядування в системі публічної влади: теоретико-правовий аналіз [монографія] / Г. В. Чапала. – Х.: «Право». – 2006.

2. Левин И.Д. Суверенитет / И. Д. Левин. – СПб.: Изд. «Юридический центр Пресс», 2003.

3. Крусян А. Местное управление и самоуправление: к постановке вопроса о содержании и понятии/ А. Крусян // Юридический вестник. – 1998. – №1. – С. 86-87.

4. Конституція України: Науково-практичний коментар / Ред. кол. В. Я. Тацій, Ю. П. Битяк, Ю. М. Грошевой та ін. – Х.: Право; К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2003.

5. Шаповал В. Н. Сравнительное конституционное право / В. Н. Шаповал. – К.: ИД «Княгиня Ольга», 2007.

6. Щербанюк О. В. Народний суверенітет і реалізація владоспроможності демократичної держави: монографія. Книга II / О. В. Щербанюк. Монографія. – К.: Логос, 2013.